

DEVISIS [1] – ELSŐ LÉPÉSEK A FEJLESZTÉSTUDOMÁNY NEMZETKÖZI INFORMÁCIÓS RENDSZERÉNEK TERVEZÉSE FELÉ

WILD, Kate

a DEVISIS Tanulmányi Csoport tagja, az ottawai International Development Research Centre Információs Osztályának munkatársa

Bevezetés

Amikor a *DEVISIS Study Team* (*DEVISIS Tanulmányi Csoport*) elkezdte vizsgálni egy fejlesztéstudományi kooperációs nemzetközi információs rendszer megvalósíthatóságát, tevékenységét elsősorban egy Ottawában, 1974 júniusában tartott szakértői értekezlet ajánlásai irányították. Az értekezlet célja az volt, hogy a javaslat életképességét előzetesen megvizsgálják.

Ajánlásai szerint a DEVISIS

biztosítson megfelelő hozzáférést a gazdasági és társadalmi információkhoz a fejlődő országok egyes személyei és intézményei, továbbá mindazok számára, akik fejlesztési tevékenységek szabályozásával és végzésével foglalkoznak;

segítse elő az e cél eléréséhez szükséges országos és nemzetközi erőforrások megteremtését;

javítsa a meglévő fejlesztési információs szolgáltatások együttműködését;

küszöbölje ki a felesleges párhuzamos feldolgozásokat és az erőforrások pazarlását.

A rendszert az ENSZ keretén belül kellene megszervezni, s alapját a tagállamok önkéntes együttműködése és aktív részvétele biztosíthatná; kifejlesztésére az UNISIST program keretében kerülhetne sor, a már létező nemzetközi információs rendszerek tapasztalatainak figyelembevételével [2].

A Tanulmányi Csoport megbízása éppen ezért kétirányú vizsgálódásra szól. Egyrészt megbízták, vizsgálja meg a meglévő nemzetközi kooperációs információs rendszereket, vajon azok az alapelvek, amelyekre azok épülnek, sikeresen alkalmazhatók-e a fejlesztési információk ellenőrzésére és terjesztésére; másrészt, hogy határozza meg, milyen módosítások és újítások szükségesek a fejlődő világ felhasználói igényeinek kielégítése érdekében.

Miután a Tanulmányi Csoport jelentése – DEVISIS: the preliminary design of an international information

system for the development sciences (DEVISIS: a fejlesztéstudomány nemzetközi információs rendszere előterve) – megjelenés előtt áll [3], az időpont alkalmas következtetésekére, s a DEVISIS azon jellemzőinek meghatározására, amelyek közősek más információs rendszerekkel, illetve amelyek a DEVISIS-hez kapcsolódó úttörő munka eredményei. Előzőleg azonban hasznos lehet néhány információ az előzményekről.

* * *

A DEVISIS-re vonatkozó eredeti javaslatot az IDRC (*International Development Research Centre - Nemzetközi Fejlesztési Kutató Központ*) [4] információs igazgatója terjesztette elő 1974 januárjában *DEVISIS: fejlesztéstudományi információs rendszer* cím alatt [5]. Ez a tanulmány olyan világméretű kooperációs információs rendszer kifejlesztését javasolja, mely a gazdasági és társadalmi fejlesztési tevékenységre vonatkozó információkat kezelné. A fejlődő és fejlett országok összegyűjténék az országuk területén keletkezett információkat és ezeket megküldenék egy központnak feldolgozásra és terjesztésre; a nemzetközi szervezetek hasonlóképpen megküldték saját információs termésüket e központnak. Az információk szolgáltatásáért cserébe valamennyi együttműködő megkapná a központban összesített információs file-t, mégpedig indexelő vagy referáló folyóirat és/vagy géppel olvasható formában.

A 70-es évek elején közhelyé vált információrobbanásról, a könyvekben, cikkekben és más dokumentumokban évente megjelenő információk millióinak számbavételi problémáiról beszélni. Ugyancsak közhely arról a szakadékról említést tenni, amely a társadalmi és gazdasági fejlesztési célok – melyeket főleg az országok kormányai és a nemzetközi szervezetek fogalmaztak meg – és ezen célok elérésében tett tényleges haladás közt tapasztalható. A 60-as évek végén az ENSZ felülvizsgálta

saját kapacitását a fejlesztési követelmények kielégítése terén. Ez a vizsgálat, többek közt, megfogalmazta az erőteljesebb információellátás szükségességét is [6]. Az információk átfogó és rendszeres alapon történő biztosítása nyilván nem az egyetlen, ami a fejlesztési folyamat hatékonyabbá tételéhez szükséges; de nyilván az egyik hiányzó elem, hiszen a fejlesztés szempontjából releváns kurrens információs szolgáltatások rendkívül gyengék és szervezetlenek. Nem lévén a fejlesztés tematikájában átfogó információs szolgáltatás, azok az intézmények, amelyek lépést kívánnak tartani az új szakirodalommal, közel 150 különféle gyarapodási jegyzék, könyvjegyzék, bibliográfia [7] rendszeres áttekintésére kényszerülnek, s még így sem lehetnek biztosak a teljességéről. Ez olyan mértékű ráfordítást jelent, amely ésszerű lehet néhány gazdagabb országos vagy fejlesztési programokat támogató nemzetközi szervezet számára, de nyilvánvalóan meghaladja a fejlődő országok fejlesztési tervező és kutató szervezetei többségének erejét.

Tapasztalatok szerint egy valóban nemzetközi kooperációs információs rendszer, amely világosan meghatározott célra orientált, az e célra vonatkozó szakirodalmat viszonylag átfogóan lefedheti és egy központilag létrehozott globális file alapján rendszeres szolgáltatásokat képes nyújtani.

A kezdeti lépések

Az első DEVSIS értekezletet (1974. június) az IDRC, az OECD és az UNESCO finanszírozta. Résztvevői 28 országos vagy nemzetközi szervezetet képviseltek [8]. A konferencián az UNDP [9] képviselője kérte, hogy az UNDP-t is tekintse a DEVSIS program további fejlesztése támogatójának. Nyilvánvaló, hogy a javaslat, már ebben a korai formájában is jelentős támogatásban részesült. Előkészítő Bizottságot (Steering Committee) hoztak létre az OECD Development Centre (OECD Fejlesztési Központ) elnöke, M. Paul-Marc HENRY vezetésével [10]. Ez először 1974 októberében ült össze, majd 1975 áprilisban és júliusban tartott ülést. Negyedik ülésén, 1975 decemberében pedig megtárgyalja a Tanulmányi Csoport jelentését.

Az ILO (International Labour Organization = Nemzetközi Munkaügyi Szervezet) 1975 elején csatlakozott a támogatókhoz és helyiséget biztosított a Tanulmányi Csoport számára. 1975 júliusában az UN Department of Economic and Social Affairs (az ENSZ Gazdasági és Társadalmi Ügyek Osztálya), amely a DEVSIS-szel kezdetől fogva kapcsolatban állt, szintén jelentkezett a támogatók közé. A DEVSIS fejlesztése eszerint igen erős intézményi támogatást élvez.

A Tanulmányi Csoport változó személyi összetételben működött [11]. Valamennyi tagját saját szervezete küldte ki, ezzel is könnyítve a DEVSIS költségvetésén. Ezek a személyek afrikai, ázsiai, közel-keleti és európai nemzeti szervezetek, valamint a programot támogató nemzetközi szervezetek munkatársai voltak. A *Société Tunisienne de Banque*, a libanoni *Green Plan*, a *Development Academy* (Fülöp-szigetek) és a *Magyar Tudományos Akadémia Közgazdasági Információs Csoportja* [12] néhány példa azokra a nemzeti szervezetekre, amelyek lehetővé tették, hogy munkatársaik a DEVSIS előkészítésén dolgozzanak. A Csoport munkája kétségkívül nyert azokkal a tapasztalatokkal, amelyeket a szervezetek széles körétől kapott; ezek a szervezetek is csak nyerhetnek, ha megtartják szoros kapcsolatukat, amikor a DEVSIS megvalósulása felé halad.

A DEVSIS megvalósítására természetesen addig nem kerül sor, míg a Központ ill. a nemzeti tevékenységek költségei nincsenek biztosítva. A helyzet jelenleg még nem ez; de a Tanulmányi Csoport jelentése [7] lehetővé teszi a költségek meghatározását és biztosítását. A nemzetközi és nemzeti szervezetek bekapcsolódása a DEVSIS tervezésébe és fejlesztésébe azzal biztat, hogy a költségek fedezete megoldódik.

Mit vehet át a DEVSIS a meglévő nemzetközi kooperációs információs rendszerek tapasztalataiból?

Az UNISIST (az Unesco nemzetközi együttműködési programja a tudományos és műszaki információ területén) keretében már két nemzetközi rendszer alakult. Az egyik az INIS (International Nuclear Information System = Nemzetközi Nukleáris Tájékoztatási Rendszer), melyet az IAEA (International Atomic Energy Agency = Nemzetközi Atomenergia Ügynökség) koordinál, másik az AGRIS (International Information System for the Agricultural Sciences and Technology = Mezőgazdasági Tudományok és Technológia Nemzetközi Tájékoztatási Rendszere), amelyet a FAO (Food and Agricultural Organization = Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete) koordinál. A DEVSIS Tanulmányi Csoport első feladata közé tartozott a rendszerek tapasztalatainak vizsgálata – hogyan működnek és mik voltak sikeres tevékenységük előfeltételei – annak érdekében, hogy eldöntse, alkalmazható-e hasonló modell a fejlesztési információk gyűjtésére és terjesztésére.

Az INIS és az AGRIS valóban nemzetközi rendszerek, amelyek az IAEA, illetve a FAO bármely tagországa számára nyitottak. Minden tagországot – és ugyanígy minden nemzetközi szervezetet – felkérték, hogy vegyen részt a rendszerben és jelöljön ki egy szervezetet – vagy a szervezeten belül egy egységet – amely vállalja a részvétellel járó felelősséget és bejelent egy személyt, aki

tartja a kapcsolatot a többi együttműködő partnerral és a Központtal.

Az együttműködők felelőssége kiterjed a hazai információs források áttekintésére, a rendszer körébe tartozó információk kiválogatására és ezeknek a Központba történő eljuttatására. Az egyes tételek eljuttatása egységes szabályok szerint történik és eszerint elkészített bibliográfiai leírást, referátumot és/vagy a tartalmat leíró tárgyszavakat, továbbá, nem hagyományos dokumentum esetén, magának a dokumentumnak a megküldését (eredetiben vagy mikroformátumon) igényli. Minden résztvevő felelős a hazai információk összegyűjtéséért és beküldéséért. A felelősségnek ilyen földrajzi alapon történő pontos elhatárolása a meglévő nemzetközi információs rendszerek legfontosabb sajátossága és eleve megakadályoz minden felesleges párhuzamosságot.

A Központ (az általunk vizsgált példákban az IAEA és a FAO) kötelessége a közreműködők által beküldött információknak közös egységes adatbázisba való összefogása és az adatbázisnak vagy elemeinek szétszórása a közreműködőkhöz. A Központnak alkalmasnak kell lennie a) különféle információhordozón beküldött input kezelésére, munkalapoktól a géppel olvasható mágnesszalagra, b) az inputnak egységes információhordozóra való konvertálására. A Központ kötelessége a teljes adatbázist mágnesszalagon visszajuttatni azokhoz a közreműködőkhöz, amelyek számítógéppel dolgoznak és nyomtatott formában azokhoz, amelyek manuális rendszert működtetnek. A Központ feladata továbbá a rendszerre érvényesnek elfogadott szabályokat, utasításokat, irányelveket tartalmazó kézikönyvek stb. kiadása és a közreműködők szükség szerinti oktatása, begyakorlása.

A földrajzi munkamegosztáson túlmenően egy másféle munkamegosztás is jelentkezik. A közreműködők tartoznak a) a rendszer meghatározott tartalmi körére alapozva tételesen eldönteni, hogy melyik információ tartozik a rendszerbe és melyik nem, b) közreműködni az információk leírás módját rögzítő általános szabályok kidolgozásában, c) eljuttatni az információkat a Központba. A Központ köteles az összesített adatbázist kiépíteni és színvonalának fenntartásához szükséges módszereket és szaktudást biztosítani. Az információk kiválasztásával és inputjával kapcsolatos költségeket a közreműködőknek kell viselniük, mivel nemzeti információtermés számbavétele elsődlegesen nemzeti érdek. Az input költségei arányosak a beküldött információk mennyiségével. A Központ költségeit a Központot fenntartó szervezet biztosítja, mégpedig a tagországok hozzájárulását szabályozó formula szerint. A központi feldolgozáshoz szükséges berendezési költsége a Központ költségvetését terheli.

A rendszer outputjait – mágnesszalagon vagy nyomtatva – a közreműködők ingyen, más érdeklődők előfizetésre kapják. A közreműködők az output felhasználásával előállíthatnak a nemzeti igényeknek megfelelő további szolgáltatásokat.

Az INIS és az AGRIS legfontosabb közös tulajdonsága, hogy *mindkettő tevékenységre* (és nem tudományos diszciplínára) *orientált rendszer*. Valamely információ nem azért kerül be a rendszerbe, mert egyik vagy másik tudományos vagy szakterületen keletkezett, hanem mert az atomenergia békés felhasználását vagy az élelmiszertermelést érinti.

Az említett két rendszer nemzetközi, az ENSZ bármely tagországa csatlakozhat hozzájuk. Ennek megfelelően Központjuk szükségképpen valamely ENSZ-szervezetbe tartozik. Ezek tehát decentralizált rendszerek, amelyek a résztvevő országok világosan kimondott, földrajzi jellegű input tevékenységén alapulnak. A Központ és a közreműködők felelőssége világosan elkülönül, és ennek megfelelően oszlanak meg a költségek.

Az INIS már bizonyított és az AGRIS egyre növekvő sikere alapján megállapítható, hogy elérhető cél egy átfogó összesített adatbázis létrehozása, lehetséges a decentralizált irányítás az együttműködő központok és a nemzeti összekötők hálózatának kialakítása révén, a költségek pedig ilyen szervezeti felépítéssel ésszerű határok közé szoríthatók.

Az INIS jelentős politikai támogatásban részesült kezdeti szakaszában, ami megkönnyítette a rendszer megszervezéséhez szükséges technikai döntéseket is. Az AGRIS nem rendelkezett ugyanezzel az előnnyel és sokkal összetettebb problémákkal áll szemben már csak a meglévő mezőgazdasági információs szolgáltatások miatt is. Az AGRIS még nem annyira szilárd, mint az INIS; de várható, hogy 1976-ban már a világ mezőgazdasági irodalmának 50%-áról gyűjt folyamatos információt. Ez azt jelenti, hogy alig egy évi működés után teljességi szintje eléri a szakterületén működő más információs szolgáltatásokat.

Mit jelent mindez a DEVSIS szempontjából?

A DEVSIS a kormányok erős politikai támogatása nélkül indul. De kezdettől erős támogatást élvez nemzetközi szervezetek részéről, ami utal azok tagországainak érdeklődésére, és számos nemzeti szervezet is aktívan részt vesz az előkészületi munkákban. Mégis nyilvánvalóan szükség lesz a kormányok aktív bevonására; fel kell kérni őket a DEVSIS-ben résztvevő nemzeti szervek kijelölésére. Ez lesz a következő időszak egyik legfontosabb feladata. Megkönnyítené ezt, ha az ENSZ valamelyik szervezete vállalná a DEVSIS-program Központjának irányítását. Ezzel megteremtődne a kormányokkal való érintkezéshez szükséges eszközök.

A feladatra orientáltság fogalma nyilván találó a DEVSIS esetében. A fejlesztési célú információk nem szorítkoznak egy vagy néhány tudományágra. A DEVSIS tartalmi körének meghatározása a fejlesztés gazdasági és társadalmi szempontjaival számos tudományágból és szakterületről származó információ figyelembevételét

teszi lehetővé. A DEVSIS tehát feladatra orientált rendszer; de a Tanulmányi Csoport javaslata a fejlesztési célban érdekeltek információs igényeinek kielégítésére vonatkozó problémára bizonyos fókig eltér az AGRIS vagy az INIS megoldásától. Erre később még visszatérünk.

A decentralizált rendszer koncepciója szintén elfogadható a DEVSIS számára. A fejlesztés nem az egész világban egységesen alkalmazható egyszerű folyamat. A nemzeti gondolkodás és a történelem meghatározza, mi értendő fejlesztésen. Centralizált nemzetközi rendszerben egyetlen szervezet ítélne a fejlesztés fogalmának tartalmára vonatkozólag s ezzel a DEVSIS tartalma egyetlen fejlesztés-értelmezésnek felelne meg. Ez nem válna minden kormány számára elfogadhatóvá, a DEVSIS-nek pedig valamennyi kormány szolgálatára kell törekednie. A DEVSIS decentralizált voltát tehát el kell fogadnunk. Miután azonban a DEVSIS nyitva áll a világ valamennyi országa számára, a decentralizált rendszer működési elveinek bizonyos módosítására lesz szükség, amelyekre szintén visszatérünk.

Meggyőződésünk továbbá, hogy a DEVSIS Központjának – csakúgy mint az INIS és az AGRIS esetében – valamely ENSZ szervezet keretében kell működnie. Csak így lehet a rendszer hozzáférhető minden ország számára. A DEVSIS-t nem lehet egyszerre 120 országban létrehozni. A DEVSIS fel akarja használni a kormányokkal való érintkezésnek az ENSZ által biztosított lehetőségeit, annak érdekében, hogy bázisa olyan mértékben, növekedhessen, ahogy egyre több ország lesz képes arra, hogy felhasználja a rendszer szolgáltatásait és vállalja az inputtal kapcsolatos kötelezettségeket.

A DEVSIS-t tehát lényegében ugyanúgy határozhatjuk meg, mint az INIS-t és az AGRIS-t, vagyis feladatra orientált, decentralizált kooperációs információs rendszerként.

A DEVSIS használói és a számukra szükséges szolgáltatások

A DEVSIS használóinak körét az ottawai konferencia ajánlása általánosságban meghatározták [2]. A Tanulmányi Csoport ennek alapján a következő csoportosítást dolgozta ki: [13]

társadalmi-gazdasági fejlesztési politikában (kormányzati és nem kormányzati nemzeti és nemzetközi fejlesztési politikában) döntéseket hozók;

társadalmi-gazdasági fejlesztési programok és tervek (projektek) készítői, a társadalmi-gazdasági fejlesztés és fejlődés mérésében illetékesek;

fejlesztési tervek (projektek) és programok irányítói; fejlesztési tárgykörben működő kutatók és oktatók; fejlesztési tervek (projektek) és programok finanszírozásáról döntő pénzügyi szakemberek;

fejlesztési célokat népszerűsítő újságírók, szerkesztők stb.;

a fenti tevékenységekben működők számára információt szolgáltatók.

A Tanulmányi Csoport vizsgálta az információknak azt a körét, amely a fenti felhasználók számára leginkább fontos, valamint azt a formát, amelyben az információ meg kellene jeleníteni.

A tartalmi körbe beletartoznék az első nyers meghatározás szerint minden információ, amelyet a fejlesztéssel foglalkozók állítanak elő saját céljukkal kapcsolatban. Az információ akkor kerül be a DEVSIS-be, ha a keletkezésük szerint területileg illetékes közreműködő központ véleménye szerint megfelel ennek a kritériumnak. Nyilvánvaló persze, hogy ez a nyers megközelítés nem elegendő a közreműködő központok eligazítására. Ezért meghatároztuk a tartalmi körbe tartozó, a fejlesztési folyamat során előforduló tevékenységeket. Valamely információ akkor kerül be a DEVSIS-be, ha keletkezésének célja valamely, alant felsoroltnak felel meg:

- tények megállapítása döntések megalapozásához;
- trendek meghatározása;
- problémák feltárása;
- szükségletek meghatározása;
- megoldások előírása;
- irányvonalak kitűzése;
- tervek meghatározása;
- programok és projektek kidolgozása;
- programok és projektek végrehajtása;
- intézkedések hatásának meghatározása;
- sikerek vagy kudarcok értékelése.

Valamely információnak a DEVSIS-be való felvételét illetően a közreműködő központnak abban kell döntenie, hogy milyen céllal keletkezett az információ. A tartalmi kör kétségkívül bizonyos mértékig módosulhat, akár még a DEVSIS megindítása előtt. A Tanulmányi Csoport azonban úgy véli, hogy a fejlesztés fogalmának meghatározására ez az egyetlen lehetséges megközelítés, ha olyan rendszerről van szó, amelynek el kell kerülnie a fejlesztés fogalma partikuláris értelmezésének veszélyét.

Ez így csupán részleges válasz a DEVSIS tartalmi körének kérdésére. Részleges válasz azért, mert még mindig megengedi olyan információk bebocsátását a rendszerbe, amelyeket meglévő információs rendszerek már feldolgoznak. Így sok határterületi információ jutna a rendszerbe, pl. ipari, technológiai, vízgazdálkodási, öntözési, közegészségügyi stb. A DEVSIS rendeltetése a fejlesztés gazdasági és társadalmi szempontjainak feldolgozása, így pl. a lakásépítési politika hatása a faluból városba költözésre beletartoznék, a speciális trópusi építési technológiai pedig nem.

Elismerjük azonban, hogy a fejlesztéssel foglalkozók igényelnek határterületi információkat is. Előre vetíthet-

jük azt az időszakot, amikor a legtöbb szakterületen lesznek nemzetközi információs rendszerek a mezőgazdaság és az atomenergia mintájára; ilyen javaslat már ismert a városépítés (ARCHIS), a népesedés és demográfia (POPINS) és az informatika (WISI) területén. De addig is, amíg hatékony rendszerek működnek majd a fejlesztéssel érintkező valamennyi területen, a DEVSIS-nek kell a szolgáltatások biztosításának lehetőségeit keresnie anélkül, hogy központi adatbázisát túlterhelné. Ezért azt javasoltuk, hogy a Központ két adatbázis alapján nyújtson szolgáltatásokat. Az egyik hasonló volna az AGRIS és az INIS központi adatbázisához. A másik azonban egy hivatkozó (referral) adatbázis volna, amelyik a fejlesztéssel foglalkozók számára várhatóan hasznos egyéb információs forrásokat és szolgáltatásokat tartalmazná. A második adatbázis eszerint információs szolgáltatásokat, szakkönyvtárakat, rendszeresen megjelenő statisztikai sorozatokat és címjegyzékeket, fejlesztési szervezetek híradóit stb. tartalmazna. A második adatbázis csak címeket közölne, tartalmi köre azonban szélesebb volna, mint az első; feltárja a határterületi információs szolgáltatásokat (akár a tisztán műszakiakat is) és így közvetve biztosítaná a hozzáférést olyan anyagokhoz, amelyek az első adatbázis tartalmi köréhez viszonyítva periférikusak, vagy esetleg azon kívül esők.

A DEVSIS használója ennek megfelelően *kétféle információhoz juthat hozzá*. Egyrészt a tartalmi körbe eső *új információforrások* (könyvek, jelentések, folyóiratcikkek, esetleg másfajta hordozón rögzített információk, pl. filmek, hanglemezek stb.) *bibliográfiai leírásaihoz*; másrészt *határterületi információs forrásokra és szolgáltatásokra vonatkozó információkhoz*.

A Tanulmányi Csoport úgy véli, hogy a DEVSIS használói részletes információt igényelnek a központi adatbázisban leírt dokumentumok tartalmáról. A bibliográfiai leírásban szorosan követjük az *UNISIST Reference Manual-t* [14], de javasoljuk a DEVSIS számára szükséges adatokkal való kiegészítését.

A kiegészítő adatok: osztályozás a tartalmi kör megfelelő kategóriájába; földrajzi kód annak az országnak vagy területnek jelölésére, amelyre az információ vonatkozik; határterületi kód annak biztosítására, hogy az általános társadalmi és gazdasági kérdésekhez határterületi tevékenységre vonatkozó információkat is össze lehessen gyűjteni; kód a dokumentumtípus (pl. beruházási előtanulmányok, kiértékelő jelentések stb.) jelölésére, a beruházási költség (ha ez a dokumentumból kitűnik), paraméterek a dokumentumokban levő statisztikai táblázatok indexelésére. A DEVSIS a legtöbb információs rendszerben szokásosnál részletesebb indexelést tervez.

A meglévő nemzetközi rendszerek egyetlen munkanyelvvel, az angollal működnek. A Tanulmányi Csoport úgy véli, hogy ez a DEVSIS számára is elfogadható, hiszen a fejlesztési irodalomnak közel 60%-a angolul jelenik meg. De tekintélyes mennyiségű a francia és

spanyol, továbbá az arab és a portugál nyelvű publikáció is. Javaslatunk szerint az *input angol, francia vagy spanyol nyelvű lehet* az eredeti információ és a közreműködő központban használt nyelv szerint. Így a DEVSIS Központ munkatársainak e három nyelven kell dolgozniuk, három nyelvű szabványokra és kézikönyvekre lesz szükség. Ez további terheket ró a Központ, de ezt indokolja az irodalomnak nyelvek szerinti megoszlása.

A fontosabb technikai újítások a DEVSIS-ben eszerint: *a tartalmi kör meghatározása fejlesztési tevékenységek felsorolásával; egy felvilágosító (referral) adatbázis létesítése; részletesebb indexelés; három munkanyelv.*

Érdemes még megemlíteni, hogy a DEVSIS lehetővé teszi, de nem írja elő a referátumnak az inputba való beépítését. A közreműködő központ választhat, közöl-e szerzői referátumot (ha van) és indexeli-e azt a DEVSIS tezauszából vett tárgyszavakkal; készít-e referátumot, beágyazott tárgyszavakkal vagy azok nélkül; vagy pedig csupán az indexelő tárgyszavakat közli. A Központ számítógépi programjai lehetővé fogják tenni indexek készítését bármelyik alternatíva alapján.

A DEVSIS szervezete

Mind az INIS, mind az AGRIS decentralizált rendszer, működésük alig tér el. *Az INIS nemzeti központok, az AGRIS nemzeti központok és regionális központok hálózata.* Az utóbbiak a régió országainak megbízásából készítenek inputot. Az INIS viszonylag kevés résztvevővel működik, miután nincsen minden országnak atomenergia programja. A mezőgazdaság és az élelmiszertermelés viszont minden országnak fontos.

A DEVSIS nyilvánvalóan több közreműködő központtal számolhat, mint az AGRIS. A Tanulmányi Csoport mégis úgy véli, hogy a hálózat döntően nemzeti központokra alapozódjék. Az ottawai konferencia egyik ajánlása [2] szerint a DEVSIS-nek támogatnia kell az országos információs források fejlesztését. Ennek egyik módja a nemzeti infrastruktúra kiépítésének, *információs szakemberek képzésének előmozdítása és támogatása.* A fejlesztés is olyan témakör, amely fontos minden országnak, és amelyet nagymértékben meghatároz a nemzeti gondolkodásmód és a kormányzati politika. Éppen ezért nem célszerű, hogy a DEVSIS-ben résztvevő országok közreműködési felelősségüket egy regionális szervezetre ruházzák át.

Tudomásul kell venni azonban azt is, hogy az államok számának megfelelő több mint 120 nemzeti összekötő értekezlete aligha jut egyhangú döntésekre. Ezért *célszerű regionális irányító csoportok szervezése, amelyek a régió valamennyi államának nemzeti összekötőit évente egyszer összehívják.* A regionális csoportok feladata a DEVSIS összes kérdéseinek megvitatása, beleértve az oktatási programokat, az outputra vonatkozó technikai

eljárásokat és követelményeket is. Ajánlásokat küldenek be a Központnak, felügyeletet gyakorolnak sajátos regionális jellegű tevékenységek felett, mint pl. kézikönyvek kiadása helyi nyelveken vagy speciális outputok előállítása. Ilyen regionális csoport működését a régió valamelyik közreműködő központja koordinálhatja.

A regionális csoportokon felül szükség volna az oktatás regionális támogatására, a Központ és a régióbeli közreműködő központok tevékenységének koordinálására és értékelésére. *Regionális szervezetek maguk is részt vehetnek a DEVSIS-ben.* A regionális szervezetek, elsősorban az ENSZ regionális gazdasági bizottságainak szervezetei, elsősorban volnának alkalmasak arra, hogy támogassák a nemzeti közreműködő központokat. Legjelentősebb feladatuk az lehetne, hogy bátorítsák a közreműködő központok tapasztalatcseréjét, meghatározzák oktatási célokból az erős és gyenge pontjaikat, koordinálják az oktatást. A regionális központ lehetne, bár nem feltétlenül, a regionális csoport anyaintézete. Nem várunk tehát operatív szerepet a regionális központoktól, kivéve saját szakirodalmi termését illetően, de elvárható, hogy vezető szerepet játsszanak a régióin belüli kooperáció fejlesztésében és különféle programok támogatásában.

Ez a cikk leírta, hogy a *DEVSIS* mennyiben kívánja követni a meglevő nemzetközi információs rendszerek tapasztalatait, illetve mennyiben kíván azoktól eltérni. Az eltérések nem fogják megakadályozni, hogy a *DEVSIS* élvezze annak a fejlett fokú kooperációnak az előnyeit, amely máris létezik az *INIS* és az *AGRIS* közt, legalábbis ami a központi feldolgozási technológiát illeti. A Tanulmányi Csoport úgy tekinti a *DEVSIS*-t, mint az *UNISIST* keretében felnövő nemzetközi információs rendszerek családjának egyik tagját. A szabványosításnak az a foka, amelyet az *UNISIST* tesz lehetővé, óriási előny, mert lehetővé teszi, hogy ugyanazon technológia és ugyanazok a módszerek legyenek alkalmazhatók számos rendszerben, csökkentve ezzel a beruházási és az oktatási költségeket.

JEGYZETEK

- [1] *DEVSIS*, a Development Sciences Information System-nek megfelelő betűszó. A Development Sciences kifejezést jobb magyar megfelelője hiányában a következőkben fejlesztéstudománynak nevezzük. Tartalmi magyarázatára a cikk a továbbiakban utal.
- [2] Recommendations of the Meeting on the Feasibility of an International Information System for the Development Sciences (*DEVSIS*) (A Fejlesztéstudomány Nemzetközi Információs Rendszerének megvalósíthatósága tárgyában összehívott értekezlet ajánlásai.) Ottawa, 1974. június 11–13.

- [3] Előzetes szövege 1975 novemberben megjelent és a *DEVSIS* Előkészítő Bizottsága 1975 decemberben megtárgyalta.
- [4] Az *IDRC*-t kanadai törvény alapította azzal, hogy „kezdeméyezzen, bátorítson, támogasson és végezzen a Föld fejlődő területeinek problémáira, továbbá a tudományos, műszaki és más ismereteknek e területek gazdasági és társadalmi fejlődése érdekében történő alkalmazásához és adaptálásához szükséges eszközökre és módszerekre vonatkozó kutatásokat.”
- [5] WOOLSTON J.E.: *DEVSIS: a development science information system.* 1974. január. *IDRC-Doc-041.*
- [6] JACKSON, R.G.A.: *A study of the capacity of the United Nations Development System (Az ENSZ Fejlesztési Rendszere kapacitásának vizsgálata).* Geneva, 1969. Document DP/5.
- [7] *DEVSIS: the preliminary design of an international information system for the development sciences.* Előzetes szöveg, 2. fejezet, Geneva, *ILO*, 1975.
- [8] A résztvevők megoszlása:
fejlett tőkés országok (Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Kanada, NSZK, USA) 11 fő
fejlődő ország (India) 1 fő
szocialista ország (Magyarország) 1 fő
nemzetközi szervezetek 20 fő
Magyarország részéről dr. LÁZÁR Péter, az *OMKDK* főigazgatója vett részt az értekezleten.
- [9] United Nations Development Programme = Az ENSZ Fejlesztési Programja.
- [10] A 20 tagú Bizottság összetétele:
fejlett tőkés országok (Kanada, NSZK, USA) 3 fő
fejlődő országok (Argentína, India, Libanon, Nigéria) 4 fő
szocialista országok (Szovjetunió) 1 fő
nemzetközi szervezetek (*ENSZ*, *FAO*, *IAEA*, *ILO*, *UNESCO*) 12 fő
- [11] WOOLSTON J.E.: az *IDRC* információs igazgatója vezetésével 19 tagja volt a Csoportnak rövidebb-hosszabb időtartamra a következő megoszlás szerint:
fejlett tőkés országok (Egyesült Királyság, Kanada) 4 fő
fejlődő országok (Fülöp-szigetek, India, Irán, Libanon, Tunézia) 5 fő
szocialista országok (Jugoszlávia, Magyarország) 2 fő
nemzetközi szervezetek (*ENSZ*, *UNESCO*, *ILO*, Inter-American Development Bank) 8 fő

- [12] FÖLDI Tamás, a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdasági Információs Csoportjának vezetője.
- [13] DEVSIS: the preliminary design of an international information system for the development sciences. Előzetes szöveg. 5. fejezet, Geneva, ILO, 1975.

- [14] Reference manual for machine-readable bibliographic description (Géppel olvasható bibliográfiai címléírás kézikönyve). Párizs, UNESCO, 1975. (Doc. SC.74/WS/20).

Fordította: Sárdy Péter

WILD, K.: DEVSIS – első lépések a fejlesztéstudomány nemzetközi információs rendszerének tervezése felé

A szerző, aki a *DEVSIS Tanulmányi Csoport* tagja, vázolja azokat a körülményeket, amelyek megelőzték a fejlesztéstudomány nemzetközi információs rendszerének létrejöttét. Rámutat azokra a rendszerszervezési szempontokra, melyeket a már meglévő nemzetközi kooperációs információs rendszerek tapasztalataiból átvehetnek. Ismerteti a DEVSIS tervezett használóit és az előirányzott szolgáltatásokat, a DEVSIS szervezeti felépítését, továbbá azt, hogy milyen előnyöket jelent a közreműködő országok számára a rendszerben való részvétel.

* * *

Mrs. WILD, K.: DEVSIS – first steps towards the design of an international information system for the development sciences

The author, member of the *DEVSIS Study Team*, describes the circumstances preceding the planning of the Development Science Information System. She points to those aspects of systems engineering which could be taken over from the experiences of existing international co-operative information systems. She describes the prospective users, the planned services and the organizational structure of DEVSIS and explains the advantages of the participation in the system for co-operating countries.

ВАЙЛД, К.: ДЕВСИС — первые шаги планирования международной информационной системы по науке развития

Автор, являющийся членом Учебной группы ДЕВСИС, представляет условия до оформления Международной информационной системы по науке развития. Показываются аспекты организации системы, которые могут быть использованы на основе опыта действующих международных кооперационных информационных систем. Автор дает информацию о предусмотренных потребителях ДЕВСИС, о запланированных услугах, об организационной структуре ДЕВСИС и о том, какие выгоды получают участвующие в системе страны.

* * *

Frau WILD, K.: DEVSIS – erste Schritte in der Planung eines des internationalen Informationssystems für Entwicklungswissenschaften

Verfasserin, Mitglied der *Studiengruppe DEVSIS* gibt einen kurzen Überblick über die Umstände, die der Planung eines internationalen Informationssystems für Entwicklungswissenschaften vorangingen. Es wird auf die aus Erfahrungen bestehender internationaler kooperativen Informationssysteme übernehmbaren systemtechnischen Gesichtspunkte hingewiesen. Die geplanten Benutzer und die vorgesehenen Dienstleistungen sowie der strukturellen Aufbau des DEVSIS und die mit der Teilnahme in diesem System einhergehenden Vorteile sind ebenfalls beschrieben.

